

**ВІДГУК
ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА**

доктора економічних наук, доцента **Ібатулліна Марата Ільдусовича**
на дисертаційну роботу Лаврука Віталія Валерійовича «Економічна
модернізація тваринництва як умова продовольчого забезпечення населення
України», подану на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук
за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним
господарством

1. Актуальність теми дисертаційного дослідження

В даний час економічний розвиток держави у значній степені залежить від виробничої ситуації, що склалася у тваринництві, а досягнення галузі є результатом діяльності більшості тваринницьких підприємств та їхніх можливостей пристосовуватися до зовнішніх умов, що постійно змінюються. А тому галузь тваринництва повинна розвиватися прискореними темпами, щоб забезпечити відповідність виробництва молочної і м'ясної продукції світовим вимогам і стандартам, а населення продуктами тваринного походження. В цих умовах підвищення ефективності і результативної діяльності тваринництва залежить від налагодження роботи, що спрямовується на здійснення економічної модернізації виробничих процесів на тваринницьких підприємствах. Особливо важливо забезпечити перехід галузі на інноваційну модель розвитку та активне впровадження сучасних технологій виробництва різних видів тваринницької продукції.

Важливі аспекти проблеми, що розглядається автором, витікають з особливостей розвитку тваринницьких підприємств України в сучасних умовах господарювання, а тому потребують проведення поглиблених досліджень, які стосуються розробки наукових підходів до обґрунтування нових концепцій у формуванні заходів по забезпеченню проведення економічної модернізації тваринництва. У цьому контексті тема

дисертаційної роботи є актуальною, своєчасною і цікавою, а виконане дисертаційне дослідження має теоретичне і практичне значення, оскільки досліджені у дисертації проблеми відповідають сучасним потребам розвитку економічної науки.

2. Зв'язок теми дисертації з науковими програмами, планами та темами

Дисертаційна робота Лаврука В.В. виконана у відповідності до планів науково-дослідних тем економічного факультету Подільського державного аграрно-технічного університету “Розробка заходів з підвищення економічної ефективності сільськогосподарського виробництва на основі втілення досягнень науково-технічного прогресу, раціонального використання виробничого та трудового потенціалу, фінансових, інвестиційних та інформаційних ресурсів, запровадження ефективного менеджменту, застосування передових досягнень в обліку та аудиті” (номер державної реєстрації 0110U005064). В межах вказаної теми автором проведено теоретичне обґрунтування і розроблено практичні рекомендації з проведення економічної модернізації та створення механізмів ефективного розвитку тваринництва з метою продовольчого забезпечення населення України.

3. Ступінь обґрунтованості і достовірності наукових положень і результатів представлених в дисертації

Подана до захисту дисертаційна робота, автореферат і список публікацій дисертанта дозволяють стверджувати про їхню наукову обґрунтованість та достовірність. Дисертаційна робота характеризується завершеною структурою і висвітлює зміст розділів, що сформовані відповідно до визначеної мети і поставлених завдань. У свою чергу це сприяло достатній аргументованості висновків і внесених пропозицій. Методологічною основою роботи є діалектичний метод пізнання та системний підхід до вивчення економічних явищ і процесів у галузі тваринництва. Виконана здобувачем дисертаційна робота базується на узагальненні наукових

положень фундаментальних праць, наукових розробок вітчизняних і зарубіжних вчених та формуванні результатів власних досліджень, присвячених проблемі теорії та практики економічної модернізації і ефективного розвитку тваринництва. Слід відмітити, що поставлені завдання дослідження, положення наукової новизни і висновки дисертації є обґрунтованими і логічно взаємопов'язаними.

Достовірність отриманих і викладених у дисертаційній роботі наукових результатів ґрунтується на використанні загальнонаукових та спеціальних методів дослідження (порівняльного, системного, економіко - математичного і SWOT-аналізу, теоретичного узагальнення, абстрактно-логічного, розрахунково-конструктивного підходу і ін.), залученні і аналітичному опрацюванні наукової і спеціальної літератури, відповідних законодавчих та нормативно-правових актів України, зведених статистичних даних Державного комітету статистики і мережі Інтернет, матеріалах окремих тваринницьких підприємств ряду областей країни, особистих вибірових спостережень, проведених автором. Усе це дало можливість використати значний інформаційний масив даних, які наводяться в текстових викладках та додатках до дисертаційної роботи.

4. Достовірність та наукова новизна положень, висновків і рекомендацій

Достовірність результатів дисертаційної роботи Лаврука В.В. ґрунтується на використанні ним різних методів та методичних підходів. Виконання поставлених наукових завдань при вивченні існуючої проблеми дали автору можливість обґрунтувати положення, що розкривають сутність дослідження та характеризуються новизною. Наукова новизна результатів дисертаційної роботи Лаврука В.В. полягає у обґрунтуванні теоретично-методичних аспектів та формування практичних рекомендацій з визначення основних напрямів щодо розробки і активізації дієвості механізму економічної модернізації тваринництва. Зроблені висновки характеризуються новизною й аргументованістю.

Достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій не викликає сумніву, оскільки підтверджується використанням наукового досвіду, великого інформаційного масиву даних і матеріалів вибіркового обстеження керівників і працівників тваринницьких підприємств. Викладені наукові положення і результати дисертаційної роботи пройшли апробацію виступами на науково-практичних конференціях наукових виробничих структур, наукових і навчальних закладах.

Слід відмітити вагомі результати, що витікають з поставлених завдань характеризують новизну і розкривають повноту дисертаційного дослідження:

вперше:

1) розроблено конструктивний організаційно-економічний механізм проведення економічної модернізації тваринництва, який містить взаємопов'язану сукупність основних складових та підпорядкованих їм елементів, що відображують специфіку ринкових концепцій у перспективному розвитку досліджуваної галузі, сприяє її ресурсному і техніко-технологічному оновленню у відповідності до сучасних особливостей і вимог сільськогосподарського виробництва;

2) розроблено стратегію і стратегічну програму модернізації тваринництва з використанням SWOT-аналізу, яка базується на формуванні виробничої, функціональної і фінансової стратегій, які дають змогу визначити переваги, можливості, пріоритети і спрогнозувати загрози стосовно подальшого ефективного розвитку тваринництва;

3) теоретично обґрунтовано і розроблено організаційно-економічний механізм інвестиційного забезпечення економічної модернізації тваринництва, який ураховує теоретико-методологічні та практичні підходи до формування завдань і напрямів інвестиційного забезпечення модернізації галузі у відповідності до державної стратегії її розвитку.

удосконалено:

4) формалізацію понятійного змісту дефініції “економічна модернізація тваринництва”;

5) фінансово-орієнтовану модель забезпечення економічної модернізації і ефективного розвитку конкурентоспроможного тваринництва, в основу якої покладена не лише диверсифікація джерел фінансування, але й комплекс взаємопов'язаних між собою елементів, що розкривають закономірності пошуку, економічні інструменти формування і залучення оптимального обсягу фінансових ресурсів;

6) наукові положення щодо формування економічних взаємовідносин при подоланні кризи організаційної структури під час створення й функціонування обслуговуючого молочного кооперативу;

7) структуру пріоритетних напрямів механізму державного регулювання проведення економічної модернізації тваринництва, який поєднує між собою, засновану на вмотивованих інтересах працівників тваринництва, сукупність об'єктивно обумовлених методів, функцій, засобів, елементів, важелів та інструментів державної підтримки галузі тваринництва з метою його ефективного розвитку;

дістали подальший розвиток:

8) концептуальний підхід до формування організаційної структури багатофункціональної моделі економічних відносин і коопераційних зв'язків учасників сільського регіонального молочного кластеру, що є однією з форм організації і координації виробничої діяльності конкуруючих тваринницьких і переробних підприємств;

9) зміст трансформаційних перетворень, суть яких характеризує повний і якісний перехід галузі тваринництва на новітню систему господарювання шляхом економічної модернізації і позитивних змін соціально-економічних, технологічних, екологічних і політичних процесів, що дозволить раціоналізувати використання біологічного і генетичного потенціалу та сприятиме збільшенню обсягів виробництва і споживання населенням високопоживних продуктів харчування;

10) теоретико-методологічні засади проведення модернізації і техніко-технологічного переоснащення тваринництва, яке є комплексним процесом

модернізаційних змін, що передбачають упровадження сучасних фермських машин, механізмів, обладнання вітчизняних і закордонних зразків і ефективно їх використання для досягнення найкращих результатів при виробництві якісної тваринницької продукції з метою задоволення у ній потреб населення та забезпечення продовольчої безпеки країни;

11) методичні і практичні підходи до оцінки інноваційної діяльності, яка позитивно впливає на виробництво тваринницької продукції, стабільність і прибутковість за рахунок цілеспрямованого використання біологічних можливостей тварин, результатів впровадження сучасних прогресивних технологій, досягнень передового виробничого досвіду та економічної модернізації виробничих процесів у тваринництві.

У цілому робота є логічно завершеною працею, оскільки тут отримані науково-обґрунтовані результати, які дали можливість вирішити конкретну наукову проблему, сформулювати пропозиції та практичні рекомендації щодо розробки механізму економічної модернізації і ефективного розвитку галузі тваринництва.

5. Структура, зміст, оцінка мови і відповідність дисертаційної роботи визначеній спеціальності

Дисертаційна робота є завершеним науковим дослідженням яке складається із анотації, вступу, п'ятих розділів, висновків, списку використаних літературних джерел з 347 найменувань, списку власних публікацій і додатків, містить 57 таблиць, 61 рисунок, 48 додатків. Основний зміст роботи викладений на 401 сторінці комп'ютерного тексту.

Дисертація виконана діловою українською мовою. Сформовані положення викладено в логічній послідовності, робота характеризується цілісністю. Дисертаційна робота за своїм фаховим спрямуванням відповідає переліку напрямів дослідження спеціальності 08.00.03 – економіка та управління національним господарством.

6. Теоретична і практична цінність положень, результатів та висновків дисертаційної роботи

Дисертаційна робота Лаврука В.В. за своїм змістом, рівнем наукової новизни, систематизацією матеріалу, висновками та пропозиціями являє собою завершене та самостійно виконане наукове дослідження. Виконана дисертація відповідає темі дослідження, меті і поставленим завданням, а тому отримані наукові результати по обґрунтуванню теоретичних положень та розробці практичних рекомендацій щодо здійснення економічної модернізації та ефективного функціонування тваринництва є певним внеском у розвиток економічної науки.

Висновки та рекомендації, що сформульовані у роботі, відповідають її змісту і підтверджують наукову достовірність проведеного дослідження.

Напрацювання автора, які стосуються забезпечення ефективного розвитку тваринництва, враховують тенденції і зміни в економічних та соціальних відносинах, що існують при модернізації виробничих процесів у галузі, відповідають основним засадам державної аграрної політики, спрямованої на забезпечення стабільного розвитку аграрного виробництва.

Результати дисертаційного дослідження, що віддзеркалюють процес прискорення проведення економічної модернізації з метою ефективного розвитку тваринництва і збільшення обсягів виробництва якісної тваринницької продукції, доведено до рівня рекомендацій, які використовуються у практичній діяльності органами виконавчої влади, підприємствами галузі тваринництва, що підтверджується відповідними довідками про впровадження.

Теоретичні та науково-методичні положення дисертації прийняті до впровадження в навчальному процесі у Подільському державному аграрно-технічному університеті для розробки навчальних матеріалів з дисциплін “Економіка і бухгалтерський облік у тваринництві”, “Методологія наукових досліджень”, “Економічне обґрунтування інженерних рішень”, “Інноваційний менеджмент”, “Інноваційний розвиток підприємства.

7. Повнота викладу основних результатів дисертації у наукових виданнях

Отримані автором основні результати дослідження характеризуються повнотою обґрунтування викладених положень та їхньою аргументованістю. Основні положення і результати дисертаційної роботи пройшли апробацію, підтверджену публікаціями автора (45 наукові праці, з яких 20 внесені до міжнародних наукометричних баз даних) та виступами на науково-практичних конференціях. Характер публікацій і зміст наукових праць відповідають встановленим вимогам МОН України щодо публікації основного змісту дисертаційної роботи на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук.

8. Дискусійні положення та зауваження до дисертаційної роботи

Оцінюючи позитивно змістовність викладених результатів дослідження, обґрунтованість і достовірність висновків і внесених пропозицій виникає потреба вказати на деякі зауваження і дискусійні положення:

1. У п. 1.1 автором проводилося наукове узагальнення наукових теорій і позицій вітчизняних та зарубіжних вчених щодо трактування змісту окремих економічних категорій, які мають безпосереднє відношення до економічної модернізації. Однак, доцільно було надати порівняльну характеристику особливостей модернізаційних змін в аграрному виробництві різних країн світу та України.

2. В розділі 2 дисертант розкриває методологічні засади виконання дисертаційної роботи. На нашу думку автору необхідно було б детальніше звернути увагу на специфіку методичного інструментарію дослідження діяльності основних виробників тваринницької продукції – особистих селянських господарств, сільськогосподарських підприємств та населення – споживача кінцевої продукції тваринного походження.

3. В підрозділі 3.2 автор на високому професійному рівні розкриває більшість показників продовольчої безпеки по укрупненим групам тваринницької продукції. Проте, дисертанту необхідно було б звернути увагу на рівень економічної доступності (купівельної спроможності) до основних видів продукції м'ясного тваринництва та молочного скотарства сільськими та міськими домогосподарствами.

4. В підрозділі 3.3 автор сконцентрував увагу на оцінці стану матеріально-технічної бази сільськогосподарських підприємств. Проте, нині особисті селянські господарства є ситуативними основними виробниками продукції свинарства, м'ясного та молочного скотарства. В зв'язку з цим дисертанту необхідно було б більш детально звернути увагу на рівень технічного забезпечення ОСГ в тому числі і від концентрації в них сільськогосподарських тварин.

5. Дисертант в підрозділах 4.1, 4.2 розкриває роль і місце державних органів в залученні фінансових ресурсів для модернізації матеріально-технічної бази тваринницької галузі. Проте, нині в зв'язку з процесом децентралізації державного управління центр відповідальності щодо розвитку зазначеної галузі переміщується в регіони. На нашу думку автору необхідно було б більш детально приділити увагу ролі і місцю регіональних органів влади щодо відродження матеріально-технічної бази тваринництва сільськогосподарських підприємств та забезпеченню по підвищенню якості тваринницької продукції, яка виробляється в господарствах населення.

6. В зв'язку з прийнятими Україною зобов'язань при вступі в СОТ буде здійснена заборона подвірного забою сільськогосподарських тварин та реалізації молокопродуктів сільськими домогосподарствами, що знайшло відображення у відповідних нормативно-правових актах нашої країни. На нашу думку робота виграла б, якщо б автор здійснив розрахунок потреби в інвестиційних ресурсах на створення забійних та молокозаготівельних пунктів на засадах державно-приватного партнерства.

7. Нині основним виробником продукції м'ясного та молочного скотарства є господарства населення, які займають в структурі виробництва молока близько 80 % (розділ 3). Автор в 4 розділі розкриває роль і місце державної підтримки тваринницької галузі, зокрема молочного скотарства індивідуального сектора аграрної економіки. В зв'язку з цим автору необхідно було б провести оцінку ефективності використання різноманітних методів державної підтримки виробництва молока, яловичини та свинини в особистих селянських господарствах.

8. В зв'язку з прийняттям нових стандартів якості молока на переробні підприємства не буде надходити молоко 2 гатунку. В зв'язку з цим дисертанту необхідно було б здійснити розрахунок додаткового залучених інвестиційних ресурсів на модернізацію засобів виробництва в сільськогосподарських підприємствах – виробників молока.

9. Як свідчать результати дослідження нині потреба в яловичині навіть в умовах низької купівельної спроможності покривається за рахунок імпорту. В зв'язку з цим в 5 розділі автору необхідно було б здійснити розрахунок потреби в інвестиційних ресурсах на розвиток молочного та м'ясного скотарства за умови повного імпортозаміщення.

Вважаю, що зазначені зауваження не носять принципового характеру і є особистою позицією опонента та не занижують цінність проведеного економічного дослідження, яке заслуговує позитивної оцінки.

9. Загальні висновки і відповідність дисертації вимогам «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника»

Дисертаційна робота Лаврука В.В. на тему: «Економічна модернізація тваринництва як умова продовольчого забезпечення населення України» є завершеним науковим дослідженням, виконаним на актуальну тему. Робота відзначається науковою новизною та практичною значущістю, базується на повному використанні сучасних методів проведення наукових досліджень, містить власні розробки автора.

Дисертація містить теоретичні розробки та практичні рекомендації, спрямовані на проведення економічної модернізації, ефективний розвиток тваринництва та збільшення обсягів виробництва тваринницької продукції з метою забезпечення у ній потреб населення. Основні положення проведеного дисертаційного дослідження знайшли своє відображення в опублікованих наукових працях.

Зміст і структура автореферату повністю розкриває базові положення, висновки і пропозиції, що наведені в дисертації. Вказані у авторефераті пункти наукової новизни дослідження знаходять своє відображення у дисертаційній роботі.

Дисертаційна робота за науковим і методичним рівнем, змістом та оформленням, практичною цінністю сформульованих положень і висновків відповідає вимогам пп. 9, 10 та 12 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567 зі змінами та доповненнями, які внесені постановами Кабінету Міністрів України від 19 серпня 2015 р. № 656 та від 30 грудня 2015р. № 1159, а її автор, Лаврук Віталій Валерійович, заслуговує на присудження наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю за спеціальністю 08.00.03 - економіка та управління національним господарством.

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, доцент,
доцент кафедри адміністративного
менеджменту та зовнішньоекономічної
діяльності Національного університету
біоресурсів і природокористування
МОН України

М.І. Ібатуллін

